

ועפ"י יובן ג"כ טוב טעם למה שנצרך העסק במר"מ לצורך פרנסה והיינו כי אף גם שהוא נידון בכל יום לטוב שיהי' לו פרנסה מ"מ אם לא יעסוק במר"מ לא יהי' לו כלום וכמו שאמר ר' ישמעאל הנהג בהן מנהג דרך ארץ (ברכות ל"ה ב') (וגם רשב"י לא נחלק עליו אלא כדי להגיע למצות ידיעת התורה לבד כמ"ש תורה מה תהא עליה אבל לא במי שכבר יודע התורה גם שחובה עליו והגית יומם ולילה כמ"ש הקב"ה ליהושע מ"מ צריך לעסוק בד"א לפרנסתו ואם אי אפשר לו להשיג פרנסתו בריוח אא"כ יעסוק הרבה די בפ"א שחרית ופ"א ערבית כמ"ש רשב"י עצמו במנחות פ"א (דף צ"ט ב') ופסקו כמותו הרמב"ם וש"ע א"ח סי' קנ"ו וכן אר"י בנדה ע' ע"ב לענינו דהא בלא הא לא סגי כו' והטעם הוא עפ"י מה שנתבאר למעלה שהשפע הנמשכת בעוה"ז צריכה לירד ממדריגה למדריגה עד שתתלבש בלבוש עב להיות ממנו חסד גשמי שבטובות עוה"ז ולזה האדם נידון בכל יום כנ"ל. והנה סיבה זו היא הנותנת ג"כ למה שנצרך לעסוק במר"מ, כי השפע בעוה"ז נמשכת דרך לבוש הטבע פי' שהיא מתלבשת ומתעלמת ומסתתרת עד שנראה כאילו עולם במנהגו נוהג דרך הטבע ובאמת הכל בא מהש"י בכבודו ובעצמו אלא שהוא מסתיר שפע אלהותו ל"כ עד שלא יראה בגילוי דבר ניסיון ויוצא מנהוג העולם כ"א שיראה הכל כאילו הוא דבר טבעי למשל כשנותן פרנסה לאיש הישראלי די סיפוקו אינו נותן לו ע"י נס כמו שיוריד לו מן השמים לחם ובשר כמו לאוכלי המן שזהו דבר בלתי טבעי אלא הוא שולח ברכתו שירויח זה במר"מ בעסק והנה הריח שעי" מר"מ הוא דבר טבעי ר"ל שיכול האומר לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה וחכמתי עמדה לי שידעתי בטוב המסחור מה לקנות ואימתי למכור וכה"ג ובאמת לא לחכמים לחם כתיב (קהלת ט' י"א) אלא לאשר יצוה ה' ברכתו ויגזור בהשגחתו מוריש ומעשיר משפיל ומרומם אלא שאינו נותן שפעו כ"א ע"י לבוש הטבע הנ"ל ר"ל שיתעלם ויסתתר ולא יראה בגילוי אלא שאדברה ויכול האומר לומר כחי ועוצם ידי פעל לי בטבעי' העולם כנ"ל. והמכוון בזה עמוק עמוק מאד כי זהו מדת גבורתו להעלים ולהסתיר חיות אלקות וכמ"ש בלק"א ח"ב (פ"ה) שזהו סוד משרז"ל מתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין והוא בחי' הלבושים והסתרות הנ"ל אלא שראה שאין העולם מתקיים שיתן עמו מדה"ר והוא התגלות אלקות ע"י אותות ומופתי התורה וכן ע"י יחידים ושרידים אשר ה' קורא עליהם כדאשכחן בגמ' ואחריהם צדיקי עליון. וז"ש האריז"ל ע"פ צו את בני בני' שהוא בחי' ש' אל אדני' שעולה בגימ' צ"ו וידוע מאריז"ל אין צו אלא ע"י (עי' סנהדרין נ"ב ב') והיינו שבחי' ע"י יונקת מש' אל אדני וזהו הכוונה באמירת פ' התמיד להתיש כחה ע"ש, ולכאורה יפלא מה ענין ע"י לשם אל אדני, אלא הענין כי שם זה הוא השולט בעשי' שבו ועל ידו נמשך חיות מא"ס ב"ה בעולם העשיה וההשפעה הנמשכת בעשיה צריכה להסתתר בלבוש גס ועב עד שיתראה כאילו עולם כמנהגו נוהג וזהו ענין ע"י שהוא בחי' היש וכפירה באלקות לומר אני ואפסי עוד וכחי ועוצם ידי כו' כנ"ל רק דקרו לי' אלקא דאלקייא כמ"ש בלק"א ולכן אמרז"ל אין צו אלא ע"י ששפע אל אד' נמשכת דרך לבוש הטבע שהוא בחי' ע"י ובחי' יש כנ"ל, ולכן גם שהאדם בקש רחמים שישלח לו ה' פרנסתו ושיתגשם שפע חסד עליון שנמשך על נפשו ביוכ"פ לבא לעוה"ז מ"מ לא סגי אא"כ יעסוק ג"כ במר"מ והוא שיכין לבוש שבו ועל ידו יומשך השפע מלמעלה בעשיה והיינו כשיהי' לו עסק נכון שלפי טבע העולם יכולים להרויח סך הנצרך לו בעסק זה הרי זה לבוש טוב שבו יעלים ה' ברכתו ויתננה דרך לבוש זה ר"ל שישלח לו ריוח זה מחסדו העליון ית' שירד להיות ממנה שפע זה ע"י אמצעות לבוש זה המסתיר על חסד זה שהרי יכולים לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה מאחר שטבעי' העולם להרויח כך ומכיון שיכולים לומר כך הרי זה לבוש נכון לחסד זה ובו ועל ידו ישלח חסדו וברכתו כי כך היא המדה. וזהו ב' הכוונות טובות שיכוין האדם במר"מ א' לבקש רחמים מה' שישלח חסדו העליון ב"ה להתגשם בזה העולם להיות ממנו פרנסה, ב' בעסקו במר"מ יכוין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשאר הניסים הגלויים כמו שהוריד המן וכיוצא אלא שהוא עושה לבוש לו ית' להעלים ברכתו ע"י עסק זה כי כך הוא רצון העליון ב"ה להנהיג עולמו כך עד עת קץ הימין שתוציא ארץ גלוסקאות וכו' (שבת ל"ב) וז"ש רבי יהושע בנדה שם (דף ע' ב' ע"ש) ירבה בעסק ויבקש רחמים דהא בלא הא לא סגי (אמנם מ"ש ירבה בעסק היינו למי שרוצה להעשיר ור"ל שרוצה שרוב החסד שנמשך על נפשו למעלה יתלבש בעשירות ע"כ ירבה בעסק להכין לבושים גדולים וגם יבקש רחמים שיתלבש חסדו בעשירות ולכל אדם שאינו אץ להעשיר אלא להשלים טרף נפשו ונפשות בני ביתו אינו צריך להרבות בעסק כ"כ וכמשי"ת בע"ה אלא לפי ערך ואף גם מי שהוא אץ להעשיר מ"מ אין ריבוי העסק מועיל לו כלום אא"כ מבקש רחמים מה' שישלח וישפיע רובו של החסד העליון שנקצב לנפשו בעשירות וכשיודע לבקש רחמים משא"כ כשנוהגים רוב העולם שאינו מפקיר נפשו לבקש שיומשך רוב החסד השייך לו בעושר ואף אם מפקיר אינו מבקש רחמים ע"י וכשאינו מבקש הרי אין הש"י שולח לו אלא מה שצריך לפרנסתו לשעה וא"כ די לזה עסק מועט וריבוי העסק אינו מועיל כלום מאחר שלא נקצב לו יותר וכמשי"ת בע"ה. ובזה יובן המעשה מהבעש"ט שבו אליו אדם חשק בניס לבקש שיתפלל לה' שיהי' לו בניס והוא האדם עשיר ואמר לו שאם ירצה שיהי' עני יהי' לו בניס וקבל על עצמו והי' לו בניס ובוש מג' או ד' אמות ה"ז מקלקל גורם המה ממר"מ זה ובהכינו לבוש זה ישלח לו ה' ברכתו וז"ש וברכך ה' אלקיך יחד אלא על אחד מהם וזאת פעל שהחליף שיהי' מחסד זה בניס ולא עושר): והנה אחר כל הדברים האלה כל אדם החרד על נפשו ואינו רוצה לתת מגרעות בבחי' החסד עליון שנקצב על נפשו ברה"י ויוכ"פ להמשיכו כולו בממון וכה"ג ואינו אץ להעשיר אלא למלאות נפשו כי ירעב ונפשות בני ביתו ומלבושים ודירה המצטרך לפרנסתו כדי לעבוד את ה', זאת ישים אל לבו ויחשוב ערך סך מעות הנצרך לו להוצאות אלו ויבקש רחמים מה' שישלח חסדו הטוב שיהי' ממנו שפע זו ואח"כ יכין לו לבוש לפי ערך לבד כגון אם הצטרכותו חמשה מאות רובל למשל ימצא לו עסק שעל ידו יכולים להרויח סך כזה במדה ממוצעת כגון שיהי' העסק מסך אסף או ט"ו אמות וכה"ג לפי ערך הנהוג להרויח כמה למאה ממר"מ זה ובהכינו לבוש זה ישלח לו ה' ברכתו וז"ש וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה דוקא כי אם לא יעשה הלבוש לא יומשך החסד למטה ויהי' לו ממנו טובות רוחני' בעוה"ב לבד ויהי' מחוסר מזון ועונש יענש עבור זה בהיותו גוזל נפשו, אבל לא ירבה בעסק לעסוק במר"מ רב ללא צורך כי למה לו לעשות לבוש גדול יותר מערך האור המצטרך להתלבש בו כי גם אם ירבה במר"מ מה יהי' ויגיע לריק מאחר שקצבה הנצרכת לו יכולה להתלבש בלבוש קטן מזה א"כ זה הלבוש הוא ללא צורך מאחר שבאמת לא המר"מ גורם הריח כ"א ברכת ה' היא והנה הברכה היתה יכולה להתמשך בלבוש פחות מזה א"כ המרבה בלבושים לא העדיף מאומה ואדרבה מקלקל יותר הא למה זה דומה לאדם שתופר לו בגד שצריך לתפורו כמדת גופו ואם הוא ב' אמות ועושה לו לבוש מג' או ד' אמות ה"ז מקלקל גורם המה ממר"מ זה ובהכינו לבוש זה ישלח לו ה' ברכתו וז"ל: וזהו גולח את ראשה (דברים כ"א ל"ב) פי' כי שערות הראש הם נמשכים מהחכמה ונק' מותרי מוחי' ובאדם גדול כמו תלמיד חכם הם מעולים כנ"ל פ"א בענין שיחת חולין של ת"ח כו' אבל בשאר בני' הנה מותרי מוחי' שלו הוא ההתחכמות היתירה במילי דעלמא במר"מ שעושה לו לבוש' גדולים יותר מכפי המצטרך וזהו השערות שהם לבושים והם מותרות והם גרויעם במאד מאד ופוגמים בחכמת הנפש אלהית כנ"ל וע"כ צוה וגלחה את ראשה כי לא לחכמים לחם ומ"ש והחכמה תחי' בעליה זהו כשעושה הלבוש כראוי כפי המצטרך שלא יעדיף ולא יגרע כנ"ל אבל המותר יגלה ויעבירם לגמרי כמאמר אל תתחכם הרבה כו' ומוזה ללמד האדם בשאר עסקי העולם ובעניניו לנהוג עדי' שלא להתחכם ביותר ולעשות תבולות כ"א שצריך להתגלגל בסיובות הליכה הטוב הנראה לו עפ"י התורה ויעשה הענין המצטרך לפי דעתו שיהי' לבוש שבאמצעיתו ישלח ה' הדבר ההוא והי' יעשה הטוב בעיניו שהוא הטוב האמיתי הנאות לו.

שו"ת אגרות משה חלק א"ח ב סימן קיא

בענין אינשורענס אם יש בזה חסרון חס ושלום בבטחון בהשם יתברך או לא לחכם אחד, כ"ז מרחשון תשכ"ד

1) בדבר אם יש איזה מעלה או גם איזה חשש איסור ליקח אינשורענס פאליסע מצד שהוא חס ושלום כחסר לו בטחון בהשם יתברך שביכלתו לעשרו שיסאר אף אחריו לירשיו סך גדול. הנה לעניות דעתי אין בזה שום חסרון בבטחון בהשם יתברך, דהוא ככל עניני מסחר שהאדם לא רק שרשאי אלא גם מחוייב לעשות מסחר ועבודה לפרנסתו, ואסור לו לומר שאף אם לא יעשה כלום יזמין לו השם יתברך פרנסתו באיזה אופן, דמנא לו שיש לו זכות כזה,

2) לבד האיסור לסמוך על הנס אף לאלו שראוין להעשות להם נס, דהא אסור אף להתפלל שיעשה לו השם יתברך נס כמפורש בברכות דף ס' שעל ימי רצון שתלך אשתי זכר כשהיא מעוברת הרי זו תפלת שוא הקשה הגמרא מלאה שהתפללה כשהיתה מעוברת בזכר שתהי' נקבה, אלמא אף לאה שהיא מהאמהות הקשה שהי' אסור לה להתפלל אף שראוי' היתה להעשות לה נס וגם הורגלו האבות והאמהות בנסים, ולכן אף שתירץ אין מזכירין מעשה נסים שמשמע שהוא תירוץ גם על מה שהיתה רשאה להתפלל הוא רק לאה שאין דוגמתה בכל הדורות וגם אולי הוא מצד הדין שדנה, וגם בלאה סובר תירוץ בתרא שלא היתה רשאה והוצרך לתרץ דהי' זה בתוך ארבעים יום, ואם כן ודאי שאסור לסמוך שישלח לו השם יתברך פרנסתו בלא שום עבודה ומסחר, אף שהוא צריך לידע שכל מה שמרויח מעבודתו ומסחרו הוא רק מהשם יתברך כפי מה שנקצב לו מראש השנה, אבל מכל מקום כך נגזר מהשם יתברך שרק על ידי איזה מעשה עבודה ומסחר ישלח לו השם יתברך פרנסתו מצד שנאמר בזעת אפיק תאכל לחם וכמפורש בסוף קידושין הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי.

3) ואף לרבי נהוראי שם שאומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שמשמע שאינו מחייב להאב ללמד את בנו אומנות, נמי פשוט שגם הוא מודה שאין לסמוך על הנס, אבל סובר שכיון שרוב בני אדם בקטנותם אי אפשר להם ללמד תורה כראוי אם ילמדו אז גם אומנות אף בזמנם, והתורה חייבה להאב ללמד את בנו תורה בעל כרחו שיכול לסמוך על זה שיזמין לו השם יתברך איזה עבודה בגדלותו בשעה שיצטרך להרויח לפרנסתו ופרנסת אשה ובנים, כזו שיוכל אף בלא לימוד ועסק בזה בילדותו קודם שהוצרך לפרנסה, אבל בלא עבודה בגדלותו גם רבי נהוראי מודה שאסור לסמוך על הנס אלא צריך לעבוד לפרנסתו, וכדאיפסק ברמב"ם פרק ג' מתלמוד תורה הלכה י"ד, אף שבקטנותו משמע שפוסק כרבי נהוראי שאין האב חייב ללמד אומנות לבניו כי לא מצינו ברמב"ם דין זה שמחוייב האב ללמד אומנות לבנו.

4) ועוד נראה בטעם רבי נהוראי שכיון שאם ילמד לבנו גם אומנות לא יוכל ללמד כראוי בהכרח שגזירת בזעת אפיק וכן והרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שאמר רבי שמעון בן אלעזר במתניתין, אי אפשר שיהיו על השנים דבילדותו וכמו שאי אפשר שיהיו גם על ימי השבתות וימים טובים ואף בחול על זמן התפלה, דהא לא יגזור השם יתברך שיעברו על איסורין ובהכרח הוא רק על ימי החול ולא בזמן התפלה, והובטחנו שמעבודה דבימי החול ולא בשעת תפלה יתן לנו לחם וכל צרכינו, וכמו כן סובר רבי נהוראי שהוא לענין הלימוד עם בנו בנערותו שכיון שאי אפשר שיוכל ללמד אם בנערותו ילמדהו אביו גם אומנות בהכרח שהשנים הללו אין צריך ללמדו אומנות ולא נאמר על שנים אלו שיצטרך לעסוק בהן באומנות בשביל הגזירה דבזעת אפיק ומאמר וקפחתי את פרנסתי. ולכן שייך זה רק בנערותו אבל כשנגדל וצריך בעצמו לעמול לפרנסתו ופרנסת אשתו ובניו לא שייך זה וגם הוא מודה דצריך לעשות איזה מלאכה דעל שנים אלו הרי ודאי היתה הגזירה, וגם הא כבר הגיע בזמנם להמדרגה שהיו יכולין ללמד גם עם עשיית מלאכה, ואף בזמננו שכל חיינו אין מגיעין רובא דרובא למדרגה כזו שלכן התירו בזמננו וזה מאות בשנים ליטול שכר בעד רבנות ולימוד תורה, לא שייך שנתבטל גזירת השם יתברך לגמרי אלא אולי ליחידים ממש שייך שתבטל.

5) וכיון שהוא כן אף לגדולים וצדיקים שראוי ליעשות להם נס כל שכן לאלו שבדורנו שאנן יתמי דיתמי שאסור לנו לסמוך על הנס ואין שום חטא על מה שמשתדלין לבקש אומנות יותר נוחה וקלה וראוי' לפי שומת האנשים יותר להרויח, אף שצריך להאמין שהשם יתברך יכול ליתן פרנסה מכל אומנות שהיא כדאמר רבי מאיר שם שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו, משום דאינו יודע שמא הוא אינו זוכה להרויח באומנות אחרת אלא בכזו שיותר ראוי' להרוחה, אבל ידע שכל מה שירויח אחר כל הדברים והשתדלות שעושה הוא רק מהשם יתברך הנותן כח לעשות חיל ותרגם אונקלוס שנותן לך עצה למקני נכסין וכן כל דבר שעושה ומרויח בזה.

6) ואם כן גם אינשורענס הוא ככל עניני מסחר וכדומה שעושין לפרנסת עצמו ופרנסת בניו שרשאין ליקח זה כיון שהוא מעשה פרנסה, וגם אולי יקיל זה מעליו שלא יצטרך לעבוד הרבה להניח שיסאר לעת זקנותו ולירושה לבניו אחריו, כיון שבדרך נס אינו זוכה וגם אסור להתפלל על זה.

7) וגם בשבת דף נ"ג מגנה זה אב"י למי שהוצרך לפרנסתו לנס ולא נתן לו השם יתברך בדרך הטבע להצליחו שיהי' לו שכר מניקה,

8) וגם אסור ליהנות ממעשה נסים כדאיתא בתענית דף כ"ד עיי"ש ברש"י,

9) ואם כן כשרוצה להשאיר לזקנותו ולירושה הרי צריך שהשם יתברך ישפיע לו ממה שעושה יותר מכפי הראוי בדרך הרגיל שהוא כעין דרך נס שאולי אינו זוכה וגם אינו מן הראוי כדלעיל, ולכן כיון שהשם יתברך נתן דעה בדורות האחרונים שיהיה עסק זה של אינשורענס בעולם שהוא השארה לזקנותו ולירושה בדרך טבעי, הוא דבר טוב וראוי גם לאנשים כשרים ידאי השם יתברך ובוטחים רק על השם יתברך שהוא הנותן עצה למיקני נכסין, דגם מי שקונה אינשורענס הוא נמי עצת השם יתברך למיקני אינשורענס ובוטח על השם יתברך שיוכל לשלם בהגיע הזמן בכל שנה וזהו הבטחון שאנו מחוייבין, וכן הוא באינשורענס של שריפה וגניבה והאינשורענס של הקארס, שכל אלו הוא דבר שאין בזה שום חסרון לענין הבטחון, וכמו שנהגו היתר כל העולם אף יראי השם יתברך ביותר.

10) והנה מצינו ברמב"ם פרק כ"ד משבת הלכה ה' שמנה גם כן בחשבונות של מצוה שמותר בשבת הא דללמדו אומנות משום שהוא מחשבונות של מצוה הרי נמצא שפסק הא דצריך האב ללמדו אומנות, אבל מכיון שלא הזכיר הדין רק כאן אגב גררא יש לפרש בתינוק כזה שאין לו הכח ללמד תורה או שללמדו אומנות לא קאי על תינוק אלא על גדול שצריך לפרנסה.

ידידו, משה פיינשטיין.